

**PROFESORUL ALEXANDRU GAFTON,
UN DIACRONIST INTERESAT DE FILOSOFIA ȘTIINȚEI**

Prof. univ. dr. Gheorghe CHIVU
Universitatea din București
Membru corespondent al Academiei Române
gheorghe.chivu@gmail.com

Lingvistul, preocupat în prezent de istoria limbii române, de evoluția normei literare în scrisul vechi românesc și de raporturile existente între științele care privesc omul, filologul, interesat de stabilirea relației dintre vechile versiuni românești ale Apostolului și atent la efectele manierei de traducere asupra formei vechilor scrieri religioase românești, a fost student al Facultății de Litere a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași în urmă cu mai puțin de trei decenii.

Imediat după terminarea cursurilor universitare, ca membru al Catedrei de limba română și lingvistică generală a Facultății de Litere din Iași, și-a început specializarea în lingvistica diacronică și în filologia românească veche, sub îndrumarea profesorului Vasile Arvinte.

A avansat rapid în cariera didactică, devenind profesor universitar la nici 40 de ani și fiind ales, în anul imediat următor, șef al Catedrei de specialitate din prestigioasa Universitate ieșeană.

A debutat editorial cu volumul *Hipercorectitudinea* (apărut în anul 2000), în care, interpretând date furnizate de textele vechi, evaluează coeziunea sistemului limbii și puterea de influențare a normei.

A obținut în același an titlul de doctor în filologie cu o teză apreciată elogios de membrii comisiei (între aceștia Neculai Ursu, Vasile Țăra și Constantin Frâncu), intitulată *Studiu lingvistic asupra Codicelui popii Bratul în comparație cu alte versiuni ale Apostolului din secolul al XVI-lea* (tipărită în volum un an mai târziu) și

ALEXANDRU GAFTON - DOCTOR HONORIS CAUSA

continuată cu două lucrări, una de istorie a limbii noastre de cultură, cealaltă de tip filologic. În prima, intitulată *Evoluția limbii române prin traduceri biblice din secolul al XVI-lea* (apărută în 2001), cu punct de pornire în teza de doctorat, cercetarea formei Apostolului din manuscrisul *Bratul*, în comparație cu aceea a *Apostolului* lui Coresi, a *Codicelui Voronețean* și a *Apostolului Iorga*, a permis o analiză de tip diacronic a normelor vechii române literare, în care sunt evidențiate, prin utilizarea variațiilor de ordin diatopic, cauzele diferențelor lingvistice. În cea de a doua, ediția *Codicelui Bratul* (apărută în volum în anul 2003), prefațând transcrierea acestui vechi miscelaneu cu un studiu filologic asupra celor mai vechi versiuni ale *Apostolului*, Alexandru Gafton alătură primei ediții integrale a manuscrisului brașovean transcrierea părților corespunzătoare din *Praxiul* coresian (editat și el aici, pentru prima dată, cu litere latine).

Când finisa și apoi tipărea aceste cărți, Alexandru Gafton lucra deja, dovadă de prețuire din partea profesorilor care îl sprijiniseră și îl promovaseră, într-un colectiv, din care făceau parte nu doar mentorul său științific, reputatul lingvist Vasile Arvinte, ci și cunoscutul istoric și filolog Ioan Caproșu. Proiectul pe care îl realizau, prin retranscrierea și reinterpretarea a două texte deja editate și destul de atent studiate, dovadă de spirit critic și de dorință de înnoire, totdeauna benefice în filologie, consta în reeditarea a două importante tipărituri vechi românești: *Biblia de la București* (tipărită la Iași, în două volume, în 2001 și 2002) și *Palia de la Orăștie* (care a văzut lumina tiparului, tot la Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, în anii imediat următori, volumul I, consacrat textului, în 2005, iar cel de al II-lea, format din studii pe marginea tipăriturii din 1582, în anul 2007). Alexandru Gafton a lucrat la transcrierea celor două celebre tipărituri, dar și-a asumat și sarcina de a cerceta relația dintre *Noul Testament de la Bălgrad* și textul corespunzător din *Biblia de la București* și de a studia particularitățile traducerii *Paliei de la Orăștie*. A fost acest ultim studiu („*Palia de la Orăștie*” ca traducere) începutul unei lucrări interesante și puțin obișnuite atunci în spațiul filologiei românești, concretizate în volumul *După Luther. Edificarea normei literare românești prin traduceri biblice* (publicat în 2005). Analizând (în continuarea mai multor studii precedente, relația dintre *Palie* (1582) și originalele acesteia, Alexandru Gafton a încercat să contureze

ALEXANDRU GAFTON - DOCTOR HONORIS CAUSA

atitudinea traducătorilor față de textul religios și să identifice impactul tipului de traducere adoptat asupra evoluției aspectului literar al românei vechi. Contribuția traducerii textului biblic la constituirea vechii norme literare românești a fost analizată în detaliu în lucrarea intitulată *De la traducere la norma literară* (tipărită la Iași, în 2012). Au fost atent analizate aici, cu efect pozitiv în înțelegerea procesului de edificare a aspectului literar al scrisului vechi românesc, tipurile de traducere (prin calc, prin compilație), tipurile de glose, rolul traducerii și contribuția surselor în constituirea normei literare.

Istoric al limbii române (cursurilor propriu-zise, consacrate originii limbii noastre, li se alătură manualul de *Paleografie română-chirilică*, imprimat în 2006) și filolog cu largă deschidere și neostoită curiozitate, profesorul Alexandru Gafton a vrut să ofere și altora posibilitatea de a descoperi tainele și frumusețea cercetării lingvistice.

A adăugat pentru aceasta studiilor și edițiilor anterior menționate mai multe traduceri, cărți asupra cărora s-a oprit cercetându-le ca surse de idei, ca model de cercetare interdisciplinară sau ca mijloc de lărgire a orizontului științific. Dintr-o listă cuprinzătoare, menționăm doar cinci titluri: Charles Guinebert, *Creștinismul antic* (2011), Henry Fairfield Osborn, *De la greci la Darwin* (2014, în colaborare), Arsène Darmsteter, *Viața cuvintelor studiată în semnificațiile lor* (2015), James Mark Baldwin, *Darwin și științele umaniste* (2015, în colaborare) și Albert Dauzat, *Filozofia limbii* (2015, în colaborare), a căror versiune românească estelămuritoare pentru orientarea recentă a profesorului astăzi omagiat către filosofia cercetării științifice.

Semnificative pentru activitatea desfășurată de profesorul Alexandru Gafton sunt și încercările sale reușite de unire a eforturilor, niciodată suficiente, ale specialiștilor, din păcate din ce în ce mai puțin numeroși, care se lasă atrași, fiind apoi captivați și subjuogați de tainele culturii noastre vechi. O cultură care poate fi adecvat studiată și corect înțeleasă, în complexitatea și profunzimea ei, doar corelând, din perspective de analiză complementare, eforturile lingviștilor, filologilor și teologilor de diverse confesiuni. Rezultatul, cu totul notabil, l-a constituit inițierea, în anul 2008, împreună cu Ioan Milică și Sorin Guia, și apoi organizarea anuală, cu

ALEXANDRU GAFTON - DOCTOR HONORIS CAUSA

ajutorul unui colectiv inimos de cadre didactice, ieșene, dar apoi și timișorene, respectiv clujene, a nouă ediții ale Conferinței Naționale „Text și discurs religios”.

Iar interesul arătat de profesorul ieșean pentru lingvistica diacronică, utilă și absolut necesară pentru înțelegerea corectă nu doar a evoluției limbii noastre de cultură, ci și pentru explicarea adecvată a formei actuale a limbii române, a dat naștere publicației *online Diacronia*, singulară în spațiul nostru științific.

Lingvist preocupat de istoria limbii române, de constituirea și de evoluția normei literare în scrisul vechi românesc, dar și de raporturile existente între științele care privesc omul, respectiv de filosofia științei, profesorul Alexandru Gafton are merite științifice și manageriale care merită pe deplin elogiate.